01154027

ឯកសារបកប្រែ
TRANSLATION/TRADUCTION
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date): 07-Oct-2015, 13:30
CMS/CFO: Sann Rada

នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល
អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក-អ.ជ.ត.ក

ភាគីដាក់ឯកសារ: ក្រុមមេធាវីការពារក្តីលោក នួន ជា

ដាក់ជូន: អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូល

ភាសាដើម: អង់គ្លេស

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី ០៧ ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០១៥

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ ស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: សាធារណៈ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយ កសចស ឬ អង្គជំនុំជម្រះ **សាធារណៈ/Public**

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះឯកសារចំណាត់ថ្នាក់បណ្តោះអាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

សារណាឆ្លើយតបទៅនឹងចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅសំណើសុំកិច្ចស៊ើបសួរនៅលើព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានពិពណ៌នាក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី

ដាក់ដោយ៖

ក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា

សុន អរុណ

Victor KOPPE

ព្រុំ ផល្លា

លីវ សុវណ្ណា

Doreen CHEN

Xiaoyang NIE

Marina HAKKOU

ផ្ញើជូន៖

សហមេធាវី ខៀវ សំផន

គង់ សំអុន

Anta GUISSÉ

Arthur VERCKEN

សហព្រះរាជអាជ្ញា

លោកស្រី ជា លាង

លោក Nicholas KOUMJIAN

សហមេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

PICH Ang

Marie GUIRAUD

I. សេចក្ដីផ្ដើម

១. នៅថ្ងៃទី៧ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៥ សហមេធាវីការពារក្ដី នួន ជា (“ក្រុមមេធាវីការពារក្ដី”) បានដាក់សំណើមួយ ស្នើសុំអង្គជំនុំជម្រះនេះតែងតាំងអ្នកស៊ើបអង្កេតម្នាក់សម្រាប់គោលបំណងវាយតម្លៃភាពជឿជាក់បាននូវសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ដែលបានផ្ដល់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនេះកាលពីថ្ងៃទី ៣ ខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ (“សំណើ”)[1]។ សំណើនេះបញ្ជាក់សារជាថ្មីនូវអំណះអំណាងជាច្រើន ដែលបានលើកនៅក្នុងបណ្ដឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា[2] ប្រឆាំងនឹងសាលក្រមនៅក្នុងសំណុំរឿង០០២/០១[3] រួមទាំងអំណះអំណាងដែលថា សិទ្ធិរបស់ នួន ជា ដើម្បីស៊ើបអង្កេតបទចោទប្រកាន់ និងសួរដេញដោលភស្តុតាងប្រឆាំងនឹងគាត់ ត្រូវបានរំលោភជាប្រព័ន្ធក្នុងអំឡុងពេលកិច្ចដំណើរការនីតិវិធីនៅក្នុងសំណុំរឿង០០២[4] ហើយថាសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ជាភស្តុតាងសំខាន់នៅក្នុងសាលក្រម ដោយសារជាសក្ខីកម្មតែមួយគត់នៅក្នុងសំណុំរឿង ដែលពិពណ៌នាពីការសម្លាប់ទាហានសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ដែលត្រូវបានចាប់ខ្លួននៅពេលជម្លៀសចេញពីទីក្រុងនៅខែ មេសា ឆ្នាំ១៩៧៥[5]។ សំណើនេះផ្ដល់អំណះអំណាងបន្ថែមទៀតថាសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី នៅចំពោះអង្គជំនុំជម្រះនេះខ្វះចំណុចសំខាន់ៗជាច្រើន ដូចជាកំហុស និងភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នា និងមិនត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយឯកសារ ឬសាក្សីផ្សេងទៀត មិនថាឡើយភស្តុតាងកោសលវិច្ច័យណាមួយ[6]។ នៅថ្ងៃទី ១៨ ខែ កញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៥ ទាំង

---

[1] **F28** សំណើសុំកិច្ចស៊ើបសួរទៅលើព្រឹត្តិការណ៍នានាដែលបានពិពណ៌នាក្នុងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្ដល់សក្ខីកម្ម របស់ សំ សទ្ធី” កាលពីថ្ងៃទី៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៥ (“សំណើ”)។

[2] **F16** “បណ្ដឹងសាទុក្ខរបស់ នួន ជា ប្រឆាំងនឹងសាលក្រមនៅក្នុងសំណុំរឿង០០២/០១” ថ្ងៃទី២៩ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០១៤ (“បណ្ដឹងសារទុក្ខ”)។

[3] **E313** សាលក្រមនៅក្នុងសំណុំរឿង០០២/០១” ចុះថ្ងៃទី៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៤ (“សាលក្រម”)។

[4] **F28** សំណើនៅកថាខណ្ឌ២៩, F16 បណ្ដឹងសាទុក្ខនៅកថាខណ្ឌ៣១-៣២, ១៣៣-១៦៥

[5] **F28** សំណើនៅកថាខណ្ឌ២៦-២៨, F16 បណ្ដឹងសាទុក្ខនៅកថាខណ្ឌ ៥៨១-៥៩៦

[6] **F28** សំណើនៅកថាខណ្ឌ៦-២៥។

សហព្រះរាជអាជ្ញា និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបានឆ្លើយតប[7]។ ហេតុដូច្នេះក្រុមមេធាវីការពារក្តីដាក់សារណាតបនេះ ទៅនឹងចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា។

II. អំណះអំណាង

ក. សហព្រះរាជអាជ្ញាយល់ខុសពីគោលបំណងរបស់សំណើនេះ និង សារសំខាន់នៃសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី

២. កម្លាំងរុញទូទៅនៃចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា គឺថាសំណើនេះជាកិច្ចប្រឹងប្រែងមួយធ្វើឡើងមិនទាន់ពេល និងដោយតម្លាភាព ដើម្បីជួសជុលការខូចខាតមកលើករណី នួន ជា ដែលបង្កឡើងដោយសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី។ ពួកគេលើកអំណះអំណាងថា សំ សិទ្ធី គឺជាសាក្សីតែម្នាក់គត់ក្នុងចំណោមសាក្សីជាច្រើន ដែលបានពិពណ៌នាអំពីលំនាំនៃការកំណត់មុខសញ្ញាទាហាន និងមន្ត្រីសាធារណរដ្ឋខ្មែរ[8] ហើយថាសក្ខីកម្មរបស់គាត់ មិនផ្លាស់ប្តូរ និងអាចជឿទុកចិត្តបាន ហើយថាមិនចាំបាច់ទទួលបានភស្តុតាងបញ្ជាក់សម្រាប់សាក្សីនិមួយៗក្នុងចំណោមសាក្សីរាប់រយនាក់ដែលបានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដ៏ស្មុគ្រស្មាញនេះទេ[9]គោលបំណងនៃចម្លើយតបទាំងនេះ មិនបានដោះស្រាយភាពជាក់លាក់នៃសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ឬសេចក្តីត្រូវការនូវភស្តុតាងបញ្ជាក់វាទេ។ គោលបំណងចម្លើយតបនេះ គឺដើម្បីបង្កើតរូបភាពក្រៅមិនពិតនៃការមិនអាចចៀសវាងបានអំពីភស្តុតាងលើកំណត់ហេតុ និងបំភ័យអង្គជំនុំជម្រះនេះក្នុងការព្រមទទួលយក តាមរយៈការបំផ្លើស។

---

[7] **F28/1** ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីទៅនឹងសំណើរបស់ នួន ជា សុំកិច្ចស៊ើបសួរទៅលើព្រឹត្តិការណ៍នានាដែលបានពិពណ៌នាក្នុងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ សំ សទ្ធី កាលពីថ្ងៃទី៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០១៥ (“ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី”) ។ **F28/2** ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើរបស់ នួន ជា សុំកិច្ចស៊ើបសួរទៅលើព្រឹត្តិការណ៍នានាដែលបានពិពណ៌នាក្នុងក្នុងអំឡុងពេលនៃការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ សំ សទ្ធី” កាលពីថ្ងៃទី៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០១៥(“ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា”) ។

[8] **F28/2** ចម្លើយរបស់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញានៅកថាខណ្ឌ៣៧។

[9] **F28/2** ចម្លើយរបស់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញា នៅកថាខណ្ឌ៣៥។

៣. សហព្រះរាជអាជ្ញាហាក់ដូចជាសន្មតថា គោលបំណងតែមួយនៃការស្តាប់សក្ខីកម្ម សំ សិទ្ធី លើបណ្តឹងសាទុក្ខ គឺដើម្បីពិនិត្យចំណុចចន្លោះប្រហោងនៅក្នុងការថតសំឡេងនៃការស្តាប់ចម្លើយរបស់គាត់។ តែបណ្តឹងសាទុក្ខ គឺផ្អែកលើការចោទប្រកាន់ទូលំទូលាយដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានកំហុសដដែលៗផ្នែកច្បាប់នៅក្នុងការវាយតំលៃរបស់ខ្លួននៃភស្តុតាងនៅក្នុងសាលក្រម រួមបញ្ចូលទាំងនៅក្នុងចំណោមបញ្ហាផ្សេងទៀត បទដ្ឋានដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានអនុវត្តសម្រាប់ការទទួលយកជាភស្តុតាងនូវកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយនៅក្រៅតុលាការផងដែរ[10] និងការប្រព្រឹត្តរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើតំលៃភវនីយភាពនៃកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយទាំងនេះនៅក្នុងសាលក្រម[11] និងការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង លើភាពជឿជាក់បាន និងភាពអាចទុកចិត្តបានរបស់សាក្សីនៅក្នុងសវនាការ[12]។ ការប្រើប្រាស់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនូវកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សំ សិទ្ធី គឺជាការបង្ហាញយ៉ាងមុតស្រួចនៃលំនាំនេះ បើពិនិត្យពីសារសំខាន់នៃសក្ខីកម្មរបស់គាត់នៅក្នុងបរិបទធំទូលាយនៃភស្តុតាង។ តាមពិតវាមិនធម្មតាទេដែលសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីម្នាក់ដែលបានឃើញការសម្លាប់ ក្នុងកណ្តាលសមុទ្រនៃពាក្យចាមអារាម និងការនិយាយស្មានៗ ស្រាប់តែបានបាត់ស្រមោលភ្លាមពីខ្សែអាត់ថតសំលេងនោះ។ ប៉ុន្តែបញ្ហានៃភាពអាចទុកចិត្តបាននៃសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី មិនចាប់ផ្តើម និងបញ្ចប់ជាមួយនឹងលទ្ធភាពដែលថា វាជាផលនៃការសមគំនិតទុច្ចរិតរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតប៉ុណ្ណោះ។ តាមពិតនេះគឺជាបទដ្ឋានទាបមួយ។ ការដាក់ឯកសារដោយក្រុមមេធាវីការពារក្តីក្នុងអំឡុងពេលការជំនុំជម្រះបានបង្ហាញថា ការថតសំលេងនៃការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីជាច្រើនមានភាពមិនប្រក្រតីជាក់លាក់ជាច្រើន[13] តែបណ្តឹងសាទុក្ខមិនមានសេចក្តីសន្និដ្ឋានអំពីសាក្សីណាមួយក្នុងចំណោមសាក្សីទាំងនេះទេ។ ក្រុមមេធាវីការពារក្តីស្វែងរកការស្តាប់សក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី

---

[10] **F16,** បណ្តឹងសាទុក្ខនៅកថាខណ្ឌ១៥៤-១៦២។

[11] **F16,** បណ្តឹងសាទុក្ខនៅកថាខណ្ឌ១៦៣-១៦៥។

[12] **F16,** បណ្តឹងសាទុក្ខនៅកថាខណ្ឌ១៧២-២១១។

[13] **E142** សំណើសុំកិច្ចស៊ើបសួរតាមវិធាន៣៥ ទាក់ទងនឹងភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងខ្សែរអាត់សំលេង និង កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីរបស់ ក.ស.ច.ស” ចុះថ្ងៃទី១៧ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១១។

ដោយផ្តែកជាពិសេសលើកាលៈទេសៈទាំងមូល រួមទាំងឋានៈរបស់គាត់ ជាសាក្សីផ្ទាល់ភ្នែកតែម្នាក់គត់ចំពោះការសម្លាប់តាមការសន្មត ការគ្មានភស្តុតាងបញ្ជាក់ និង ភាពចន្លោះប្រហោងនៅក្នុងការថតសំលេងនៃការស្តាប់ចម្លើយ។ នៅឆ្ងាយពីការប្រឹងប្រែងដើម្បី "ចំណាត់ថ្នាក់ឡើងវិញ" នូវសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ឬ "ជាសះស្បើយ" ពីរបួស ឬ "ការរងរបួសដោយខ្លួនឯង" សំណើនេះធ្វើតាមដោយផ្ទាល់ពីបញ្ហាការវាយតំលៃភស្តុតាងដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងសាលក្រម ដែលថាជំនួសឲ្យការដាក់ភស្តុតាងឲ្យក្រោមការត្រួតពិនិត្យដូចដែលផ្ទុះបញ្ចាំង និងតម្រូវដោយយុត្តិសាស្ត្រ[14] អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបែរជា "លេបទាំងមូល"[15] នៃចំណិតតូចៗនៃភស្តុតាងដាក់បន្ទុក ហើយគ្រវែងចោលវត្ថុនីមួយៗដែលជាភស្តុតាងដោះបន្ទុកទៅវិញ។

៤. ជាទូទៅ វិធីសាស្ត្ររបស់សហព្រះរាជអាជ្ញានៅក្នុងចម្លើយតបរបស់ពួកគេទៅនឹងបណ្តឹងសាទុក្ខ[16] សហព្រះរាជអាជ្ញាឆ្លើយតបទៅនឹងអំណះអំណាងជាក់លាក់របស់យើងខ្ញុំអំពីសារសំខាន់នៃសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី។ សហព្រះរាជអាជ្ញាសំអាងយុត្តិសាស្ត្រធម្មតាក្នុងគោលបំណងថា ភស្តុតាងបញ្ជាក់មិនមែនជាបុរេលក្ខខណ្ឌចំពោះភាពអាចទុកចិត្ត *ជាទូទៅ* ប៉ុន្តែមិនបានយោងទៅលើអំណះអំណាងរបស់យើងខ្ញុំដែលថា ភស្តុតាងបញ្ជាក់គឺសំខាន់ ដើម្បីគាំទ្រដល់សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីនេះ។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអះអាងថាការប្រើប្រាស់ភស្តុតាងរបស់ សំ សិទ្ធី ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងនឹងអត្ថិភាពនៃគោលនយោបាយពាក់ព័ន្ធនឹងសហឧក្រិដ្ឋរួម (JCE) គឺ "កម្រិត" និង"ស្តួចស្តើង" ប៉ុន្តែពេញចិត្តចំពោះការយោងជាទូទៅលើកថាខណ្ឌជាច្រើននៅក្នុងសាលក្រម ដែលពិភាក្សាលើបញ្ហានេះ[17]។ មិនមានភាគីណាមួយជំទាស់ថាសាក្សី សំ សិទ្ធី គឺជាសាក្សីសំខាន់តែមួយគត់ចំពោះការអនុវត្តមួយដែលសាល

---

[14] សូមមើលកថាខណ្ឌ ៨ ដល់ ៩ ខាងលើ ។

[15] **F16,** បណ្តឹងសាទុក្ខ នៅកថាខណ្ឌ៥៥៥។

[16] **F16,** ឥរិយាបថចំពោះបណ្តឹងសាទុក្ខ បញ្ចៀបចូលក្នុងចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា។ វាមិនងាយស្រួលដើម្បីបង្ហាញនៅក្នុងសារណាឆ្លើយតបទេ។

[17] **F28/1** ចម្លើយតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅកថាខណ្ឌ៣៤-៣៥។

ក្រុមរកឃើញថា ជាការអនុវត្តទូទៅនៅទូទាំងប្រទេស ហើយបើគ្មានការផ្តន្ទាទោសសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មដែលប្រព្រឹត្តនៅទួលពោធិ៍ជ្រៃទេ នោះនឹងមិនមានការសម្រេចឡើយ[18]។

៥. ទីបំផុតភាពជឿជាក់បាននៃសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី គឺជាបញ្ហានៅស្ថិតក្នុងឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់អង្គជំនុំជម្រះនេះ។ តែការអះអាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថាសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ជឿជាក់ "ជាទីបំផុត" គឺគ្មានអ្វីក្រៅពីគួរឲ្យអស់សំណើចនោះទេ។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពឹងផ្អែកលើភស្តុតាងរបស់ សំ សិទ្ធី ថាជាមូលដ្ឋានតែមួយគត់នៃការរកឃើញទាហានមួយក្រុម និងក្រុមគ្រួសាររបស់ពួកគេ ត្រូវបានសម្លាប់។ តែពុំមានការយោង សូម្បីតែមួយទៅលើសាច់រឿងនេះបង្ហាញនៅកន្លែងណាមួយក្នុងសំណុំរឿង ទោះជាក្នុងទម្រង់ណានោះ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាខកខានមិនបានបង្ហាញសាកសពជនរងគ្រោះម្នាក់ឡើយ។ សំ សិទ្ធី ឬ សហព្រះរាជអាជ្ញា ឬដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី មិនអាចចង្អុលឈ្មោះរងគ្រោះម្នាក់ ក្នុងចំណោមជនរងគ្រោះតាមសន្មតជាច្រើននាក់ ក្រៅពីតែពីការអះអាងរបស់ សំ សិទ្ធី ថាឪពុក-ម្តាយរបស់គាត់ក្នុងចំណោមជនរងគ្រោះដែរ។ តែនេះជាភស្តុតាងតែមួយគាំទ្រការសម្លាប់រង្គាលតាមការសន្មតនៅព្រៃរូងខ្លា ដែលជាចំណុចលេចធ្លោបំផុតនៅក្នុងសំណុំរឿង[19]។ ពុំមាន practitioner ដែលស្មោះត្រង់ និងមានបទពិសោធន៏ នឹងខកខានទទួលស្គាល់ការចន្លោះប្រហោងជាក់លាក់នៅក្នុងភស្តុតាង ថាជាការដាក់កម្រិតយ៉ាងច្រើនលើលទ្ធភាពរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាក្នុងការរកភស្តុតាងគាំទ្រដល់ករណីរបស់ខ្លួន។

៦. ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជំនុំជម្រះក្រុមមេធាវីការពារក្តីបង្ហាញក្តីបារម្ភថា បទដ្ឋានធម្មតាដែលអនុវត្តចំពោះការវាយតម្លៃភស្តុតាងនៅតុលាការនេះ ហាក់ដូចជារអិលពីកណ្តាប់ដៃរបស់យើងខ្ញុំ។ ក្រុមមេធាវីការពារក្តីលើកអំណះអំណាងដូចខាងក្រោម:

---

[18] សូមមើល F17/1 ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងបណ្តឹងសាទុក្ខនៅក្នុងសំណុំរឿង០០២/០១ នៅកថាខណ្ឌ ៥១ (ដោយទទួលស្គាល់សារសំខាន់នៃលំនាំភស្តុតាងតាមការសន្មតនេះចំពោះការរកឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងទាក់ទងនឹងគោលនយោបាយកំណត់មុខសញ្ញាសហឧក្រិដ្ឋកម្ម។

[19] មកដល់ពេលនេះគោលនយោបាយកំណត់មុខសញ្ញាទាហាន និង មន្ត្រីសាធារណខ្មែរ សម្រាប់ការសម្លាប់នៅក្រោយការរំដោះ។

ជាមេធាវីការពារក្ដី យើងខ្ញុំមានការថប់បារម្ភណ៍តែមួយគត់អំពីភស្ដុតាងដែលត្រូវបានបង្ហាញអំពីគោលនយោបាយតាមការសន្មត់ក្នុងការសម្លាប់ទាហាន និងមន្ដ្រី លន់ ណុល។ នេះមិនមែនដោយសារថាភស្ដុតាងខ្លាំងទេ តែភស្ដុតាងខ្សោយខ្លាំងណាស់ វាខ្សោយពេកដែលយើងខ្ញុំបានផ្សំនៅក្នុងបន្ទប់សវនាការនេះទៅហើយ។ ដោយប្រើវោហារភាសាអង់គ្លេស យើងខ្ញុំភ័យខ្លាចថាព្រះរាជអាជ្ញាកំពុង "ផ្លាស់ប្ដូរវិធាន (moving goalpost)"។ និយាយម្យ៉ាងទៀតពួកគេកំពង់ផ្លាស់ប្ដូរបទដ្ឋាន ដែលប្រភេទនៃការចោទប្រកាន់ទាំងនេះ ត្រូវបានវិនិច្ឆ័យតាមធម្មតា[20]។

៧. ការផ្លាស់ប្ដូរវិធាន(moving goalpost) កាន់តែជាក់ស្ដែងច្រើនជាងនៅក្នុងចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលពួកគេអះអាងថា នៅក្នុង"ករណីបែបនេះ" ការស្វែងរកសាកសពជនរងគ្រោះ និងការថ្លឹងថ្លែងភស្ដុតាងបញ្ជាក់ មិនមែនជា "ទម្លាប់អនុវត្តធម្មតាទេ"[21]។ ការក្លែងបន្លំជាក់ស្ដែងនៃការអះអាងនេះ កើតចេញពីសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់ពួកគេផ្ទាល់ដែលជម្រុញឲ្យអង្គជំនុំជម្រះនេះ កត់សំគាល់សក្ខីកម្មនៅតុលាការ ICTY ដែលពួកគេអះអាងថា អាចប្រដូចគ្នាបានទៅនឹងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី។ តែបើពិនិត្យសារឡើងវិញឲ្យបានដិតដល់យុត្តិសាស្ត្រដែលពួកគេបានពឹងផ្អែក (សូមមើលខាងលើ) គ្រាន់តែបង្ហាញពីការប្រយ័ត្នប្រយែងជាមួយនឹងការប្រព្រឹត្តមកលើភស្ដុតាងនេះ និងភស្ដុតាងបញ្ជាក់ដ៏ច្រើនដើម្បីគាំទ្រវាប៉ុណ្ណោះ។ នេះប្រហែលមកពីភាពអសមត្ថភាពបំផុតរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ដើម្បីយល់សារសំខាន់ដ៏ធំធេងរបស់សំណើនេះ ហើយទីបំផុតបញ្ហានានានៅក្នុងបណ្ដឹងសាទុក្ខ។ គ្មានមន្ទិលសង្ស័យទេ តែងតែមានការខ្វះខាតចំពោះសាក្សីមិនធម្មតាដែលបានផ្ដល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងការជំនុំជម្រះរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌនៅកម្រិតអន្តរជាតិ ឬកម្រិតជាតិ។ បញ្ហាមិននៅត្រង់ថា តើសាក្សីបាន និយាយអ្វីនោះទេ តែវានៅត្រង់ថា តើភស្ដុតាងត្រូវប្រព្រឹត្តដោយរបៀបណាទៅវិញទេ។

៨. ដូចដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានកត់សម្គាល់ សាក្សី "Q" ដែលបានផ្ដល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងករណី *Krstić* ដែលរួចផុតពីការសម្លាប់រង្គាលនៅ"កន្លែងឃុំឃាំងសាលា Pilica"[22]។ នៅក្នុងសាល

---

[20] T. 08 ០៨ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៣ (ប្រតិចារិកនៅក្នុងសំណុំរឿង០០២/០១ **E1/219.1**), នៅទំព័រ៤៦, lns. 20 – ទំព័រ 47, lns. 3

[21] **F28/2** ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញានៅកថាខណ្ឌ៣៥។

[22] **F28/2** ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញានៅជើងទំព័រទី៦៥។ ។

ក្រុម *Krstić* កន្លែងឃុំឃាំងសាលា Pilica គឺជាទីតាំងឧក្រិដ្ឋកម្មទីប្រាំពីរដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាផ្នែកនៃការវិភាគរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងលើតួនាទីរបស់អង្គភាព Drina Corps នៅក្នុងការសម្លាប់បុរសម៉ូស្លីមប៊ូស្នៀមកពីទីក្រុង Srebenica។ ការវាយតម្លៃរបស់អង្គជំនុំជម្រះនៃទីតាំងឧក្រិដ្ឋកម្មនីមួយៗទាំងប្រាំមួយ រួមទាំងការវិភាគលំអិតសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក ដែលផ្តល់សក្ខីកម្មដោយផ្ទាល់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះ និងការវិភាគបែបកោសលវិច្ច័យផ្អែកលើការគាស់សាកសពពីរណ្តៅរួម។ អង្គជំនុំជម្រះវិភាគការទទួលខុសត្រូវផ្ទាល់ខ្លួនៗរបស់អង្គភាព Drina Corps សម្រាប់ការសម្លាប់នីមួយៗ ដោយធ្វើការសន្និដ្ឋានជាច្រើនដងថា ការទទួលខុសត្រូវមិនអាចឲ្យលើសពីវិមតិសង្ស័យលើមូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងឡើយ[23]។ នៅពេលអង្គជំនុំជម្រះនៅក្នុងករណី *Krstić* យោងការវិភាគរបស់ខ្លួននៃកន្លែងឃុំឃាំងសាលា Pilica ជាដំបូងអង្គជំនុំជម្រះពឹងផ្អែកលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សី Drazen Erdemović ទាហានដែល "បានចូលរួមនៅក្នុងការសម្លាប់" ដែលបានសារភាពពិរុទ្ធភាពចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ និងបានពិពណ៌នាពីតួនាទីរបស់គាត់នៅក្នុងការសម្លាប់នោះ[24]។ នៅក្រោយការពិពណ៌នាសក្ខីកម្មរបស់ Erdemović សាក្សី Q និង សាក្សីទីពីរដែលរួចផុតពីការសម្លាប់ដែរ អង្គជំនុំជម្រះនៅក្នុងករណី *Krstić* រកឃើញថា "សក្ខីកម្មរបស់អ្នករួចផុតពីការសម្លាប់មានការគាំទ្រផ្សេងទៀតនៅក្នុងកំណត់ត្រាជំនុំជម្រះ"។ "ការគាំទ្រផ្សេងទៀត" រួមបញ្ចូលទាំងក្នុងបញ្ហាផ្សេងទៀត រូបថតពីអាកាសដែលបង្ហាញសាកសពដ៏ច្រើន ការធ្វើកោសលវិច័យលើសាកសពបង្ហាញថា "បុព្វហេតុនៃការស្លាប់អាចត្រូវបានកំណត់ថា ជាការបាញ់ដោយគ្រាប់កាំភ្លើង"។ សាកសព៨៣ត្រូវគេចងផ្តោបគ្នា ហើយសាកសពពីរត្រូវគេរុំភ្នែក ហើយ "នៅក្នុងរណ្តៅមួយនេះអត្តសញ្ញាណកម្មមានភាពវិជ្ជមាន [...] សម្រាប់មនុស្ស១៣នាក់ដែលបាត់ខ្លួននៅក្រោយការកាន់កាប់ទីក្រុង Srebenica។ ពួកគេទាំងអស់គឺជាបុរសម៉ូស្លីមប៊ូស្នៀ"[25]។ ខណៈដែលភស្តុតាងដែលពិចារណា ដោយអង្គជំនុំជម្រះនៅក្នុងករណី

---

[23] សូមមើលឧទាហរណ៍រដ្ឋអជ្ញា តទល *Krstić,* Case No. IT-98-33-T សាលក្រមថ្ងៃទី0២ ខែសីហា ឆ្នាំ២00១ ("សាលក្រមនៅក្នុងសំណុំរឿង *Krstić*) នៅកថាខណ្ឌ២00, ២0៤។

[24] សាលក្រមនៅក្នុងសំណុំរឿង *Krstić* នៅកថាខណ្ឌ២៣៤។

[25] សាលក្រមនៅក្នុងសំណុំរឿង *Krstić* នៅកថាខណ្ឌ២៣៤៧។

Krstić ទាក់ទងនឹងកន្លែងឃុំឃាំងសាលា Pilica មានភាពទូលំទូលាយពេក ដែលការរៀបរាប់ពេញលេញនឹងតម្រូវចម្លើយតបនេះទាំងស្រុង តែការវិភាគរបស់អង្គជំនុំជម្រះបន្តប្រាំមួយកថាខណ្ឌទៀត។ អង្គជំនុំជម្រះនៅក្នុងករណី *Krstić* បានវិភាគទីតាំងឧក្រិដ្ឋកម្មច្រើនជាងដប់។ នៅក្នុងករណីនេះអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងរកឃើញ នួន ជា ទទួលខុសត្រូវចំពោះការសម្លាប់តាមការសន្មតនៅព្រៃរូងខ្លា ដោយផ្អែកលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីម្នាក់នៅក្រៅតុលាការ និងគ្មានភស្តុតាងបញ្ជាក់ ដែលឈ្មោះរបស់គាត់មិនបង្ហាញនៅក្នុងសាលក្រមទៀតផង។ *ឈ្មោះទីតាំងឧក្រិដ្ឋកម្ម* មិនមានទីកន្លែងណាមួយនៅក្នុងសាលក្រមដែរ។

៩. ការវិភាគនេះ គឺស្រដៀងនៅក្នុងករណី *Krajišnik* ឧទាហរណ៍ទីពីរដែលផ្តល់ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា[26]។ នៅក្នុងករណី *Krajišnik* អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង ICTY វិភាគភស្តុតាងនីមួយៗនៃបទចោទប្រកាន់នានានៅក្រុងនីមួយៗទាំង៣៣នៅទូទាំង Bosnia-Herzegovina[27] ដូចនៅក្នុងរឿងក្តី *Krstić* ដែរអង្គជំនុំជម្រះនៅក្នុងករណី *Krajišnik* ពឹងផ្អែកយ៉ាងច្រើនលើសក្ខីកម្មរបស់សាក្សីផ្ទាល់ភ្នែក[28] ដោយបានបញ្ចូលការរកឃើញពីចំនួន និងអត្តសញ្ញាណរបស់អ្នកដែលត្រូវគេសម្លាប់ ឬអ្នកដែលត្រូវគេធ្វើទុក្ខបុកម្នេញនៅទីតាំងច្បាស់លាស់នានានៅទីក្រុងនីមួយៗ[29]។ សក្ខីកម្មរបស់អ្នកនៅរស់ជាក់លាក់ដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណដោយព្រះរាជអាជ្ញា ទាក់ទងនឹងព្រឹត្តិការណ៍នានានៅទីក្រុង Kalinovik ជាទីតាំងទី២៩នៅក្រោមការពិចារណានៅក្នុងសាលក្រម[30]។ ឧប្បត្តិហេតុដោយឡែកដែលពិពណ៌នាដោយសាក្សីម្នាក់

---

[26] ដូចដែលបណ្តឹងសាទុក្ខបង្ហាញ: សាលក្រមនៅក្នុងករណី *Krajišnik* បង្ហាញយុត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួនយ៉ាងច្បាស់ ដោយលើកឡើងថា "ជាទូទៅអង្គជំនុំជម្រះមិនពឹងផ្អែកលើភស្តុតាងដែលជាពាក្យចាមអារាមអនាមិកនោះទេ។ ចំណុចនេះមិនដូចអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងករណី០០២/០១ ដែលបានលើកមកសំអាងពាក្យចាមអារាមអនាមិក ភស្តុតាងក្រៅតុលាការ ព្រមទាំងគ្មានការពន្យល់ ការវិភាគ និងការពិភាក្សានោះទេ។ សូមមើលបណ្តឹងសារទុក្ខនៅកថាខណ្ឌ១៦៤, ១៧០។

[27] រឿងក្តីរវាងរដ្ឋអាជ្ញា តទល់ *Krajišnik*, សំណុំរឿងលេខ Case No. IT-00-39-T សាលក្រមចុះថ្ងៃទី២៧ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ ២០០៦, ("សាលក្រមនៅក្នុងករណី *Krajišnik* នៅកថាខណ្ឌ១១៣-៧០១។

[28] សូមមើលឧទាហរណ៍សាលក្រម *Krajišnik* ជើងទំព័រលេខ 686-695, 711-719, 739-745

[29] សូមមើលឧទាហរណ៍សាលក្រម *Krajišnik* នៅកថាខណ្ឌ 309, 320, 337

[30] សាលក្រម *Krajišnik* ជើងទំព័រលេខ 660-667

ត្រូវបានបញ្ជាក់ដោយកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយសាក្សីផ្សេងនៅក្រៅតុលាការ[31] ត្រូវបានបំពេញបន្ថែមដោយអង្គហេតុដែលត្រូវបានវិនិច្ឆ័យរួចមកហើយ និងត្រូវបានបង្ហាញឲ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យទាក់ទងនឹងឧប្បត្តិហេតុស្រដៀងគ្នានៅក្នុងទីក្រុងតែមួយ[32]។

១០. ខណៈភាពខុសគ្នាជាក់ស្តែងរវាងសាលក្រមនៅក្នុងករណីនេះ និងសាលក្រមដែលពឹងផ្អែកដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាមានច្រើនសន្ធឹក ការលើកសរសើរពេញលេញចំពោះការខកខានរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនបានវាយតម្លៃធ្ងន់ៗនៃភស្តុតាង គឺត្រូវតែលើកសរសើរតាមរយៈការពិនិត្យមើលយ៉ាងហ្មត់ចត់នៃភស្តុតាងពាក់ព័ន្ធ។ អ្នកអានបើទោះបីជាថ្មីកនឹងសាលក្រមនៅក្នុងករណីនេះ ក៏មិនអាចជួយបានដែរ តែនឹងចាប់អារម្មណ៍ដោយគុណភាពរបស់ភស្តុតាង និងភាពជាក់លាក់នៃការវិភាគនៅក្នុងករណី *Krstić* និង *Krajišnik* ករណីយុត្តិសាស្ត្រដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកជាអំណះអំណាង ប្រសិនបើសម្រាលអង្គជំនុំជម្រះនេះអំពីសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី។ អង្គហេតុដែលថាសាក្សី Q បានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅក្នុងការជំនុំជម្រះមួយ ហើយ សំ សិទ្ធី បានផ្តល់សក្ខីកម្មនៅការជំនុំជម្រះផ្សេង-ដូចអង្គហេតុដែលថាកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី សំ សិទ្ធី ហាក់ដូចជាមិនបានកើតឡើងពីការបោកបញ្ឆោតដោយចេតនា- ក៏មិនបានដោះស្រាយកាតព្វកិច្ចនៅពេលនេះនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនេះដែរ។

១១. ការបិទបាំងនៅក្នុងស្រមោលនៃចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា គឺជាការសន្មតដែលមិនប្រកាសមួយគូថា គ្មានមេធាវីរូបណាក្លាហានធ្វើការប្រកាសថា បទពិសោធន៍ដែលពិពណ៌នានៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី គឺអាក្រក់ក្រៃលែង ដែលគាត់មិនអាចប្រឌិតបានឡើយ ហើយថា នួន ជា គឺមានពិរុទ្ធភាពយ៉ាងជាក់ស្តែង ដែលគាត់ត្រូវតែបានតាំងចិត្ត។ ពុំមានការពន្យល់ផ្សេងទៀតទេចំពោះការអះអាងឥតអៀនខ្មាស់របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាថា សក្ខីកម្មគ្មានការបញ្ជាក់របស់សាក្សីផ្ទាល់ភ្នែកតែម្នាក់ចំពោះលំនាំនៃការប្រព្រឹត្តនៅទូទាំងប្រទេសតាមការសន្មត់ "គឺជឿទុកចិត្តបានជាទីបំផុត" ដែលការបញ្ជាក់នៃភស្តុតាងរបស់គាត់ គឺមិនចាំបាច់

[31] សាលក្រម *Krajišnik* ជើងទំព័រលេខ 1519-1523

[32] សាលក្រម *Krajišnik* ជើងទំព័រលេខ 1526-1528

ឡើយ។ សហព្រះរាជអាជ្ញា ជម្រុញស្វាត់ៗឲ្យអង្គជំនុំជម្រះនេះសន្និដ្ឋានថា សំ សិទ្ធី បានប្រាប់រឿងអាក្រក់មួយ អំពីបុរសអាក្រក់ម្នាក់ ហើយដូច្នេះគាត់កំពុងនិយាយការពិត។

១២. តថភាពនៅក្នុងការជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ គឺខុសគ្នា។ ពីព្រោះកម្លាំងជម្រុញរបស់ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា គឺអាចមើលឃើញនៅក្នុងសាលក្រមថា បណ្តឹងសាទុក្ខរបស់យើងខ្ញុំ ប្រុងប្រយ័ត្នយ៉ាងខ្ពស់ចំពោះភាពគ្រោះថ្នាក់នៃការពឹងផ្អែកសក្ខីកម្មដែលគ្មានការបញ្ជាក់។ Nancy Combs បង្ហាញថា ភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងសក្ខីកម្ម គឺជាប្រព័ន្ធនៅក្នុងការជំនុំជម្រះរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ហើយប៉ះពាល់ "សាក្សីច្រើនចំនួនធំ"[33]។ Roel Burgler និង Michael Vickery បង្ហាញថា ជនភៀសខ្លួននៅព្រំដែនថៃ ត្រូវបានដាក់សំពាធឲ្យនិយាយបំផ្លើសពីរឿងរ៉ាវរបស់ពួកគេ ហើយថាជារឿយៗពួកគេនិយាយរឿងរ៉ាវនានាដែលបានផ្សព្វផ្សាយនៅក្នុងទីសាធារណៈ ហើយថាគេក៏បានប្រឌិតរឿងរ៉ាវអំពីប្រល័យពូជសាសន៍ ដែលជាការភូតកុហកទាំងស្រុង[34]។ សក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី គឺមិនជឿជាក់បំផុតនោះទេ ពិព្រោះគាត់ប្រាប់រឿងរ៉ាវអាក្រក់។

១៣. មិនដូចសហព្រះរាជអាជ្ញាទេ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីយ៉ាងហោចណាស់ស្វែងរកការចូលរួមលើកអំណះអំណាងនៅក្នុងសំណើ ទាក់ទងនឹងសារសំខាន់នៃសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ដែរ។ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីលើកអំណះអំណាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងគ្រាន់តែពិពណ៌នាកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សំ សិទ្ធី ប៉ុន្តែមិនបានសម្រេចឲ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យថា ការសម្លាប់ដែលគាត់ពិពណ៌នា បានកើតឡើងនោះទេ[35]។ តែដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីយល់ខុសពីវចនាសម្ព័ន្ធ និងការរកឃើញនៅក្នុងសាលក្រម។ ផ្ទុយពីការវិភាគរបស់ពួកគេអង្គជំនុំជម្រះ

---

[33] **F16**, បណ្តឹងសាទុក្ខ នៅកថាខណ្ឌ១១៨។

[34] **F16**, បណ្តឹងសាទុក្ខ នៅកថាខណ្ឌ១២០-១២២។

[35] **F28/1** ចម្លើយតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅកថាខណ្ឌ ២៨-២៩។ អំណះអំណាងនេះទាក់ទងជាពិសេសនឹងការអះអាងរបស់ សំ សិទ្ធី ថាទាហានត្រូវបានសម្លាប់ បន្ទាប់ពីគេត្រូវបានប្រមូលផ្តុំ នេះគឺជាការដាក់ឲ្យចំកន្លែងតែមួយគត់ដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់គាត់។

សាលាដំបូងយល់ឃើញថា នួន ជា ទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការសម្លាប់ជាក់លាក់ដែលពិពណ៌នានៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី[36]។

១៤. ពាក់កណ្តាលដំបូងនៃការវិភាគរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងខកខានមិនបានវិភាគកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សំ សិទ្ធី ហើយគ្រាន់តែអះអាងថា សាក្សីមួយចំនួនបានពិពណ៌នាការសម្លាប់-គឺពិតជាត្រឹមត្រូវ។ តាមពិតការរកឃើញរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃអង្គហេតុនានាទាក់ទងនឹងការប្រព្រឹត្តមកលើទាហាន និងមន្ត្រីសាធារណខ្មែរក្នុងអំឡុងការជម្លៀសទីក្រុងភ្នំពេញ-នៅកថាខណ្ឌ៥០១ដល់៥១៥ នៃសាលក្រម-បញ្ជៀសយ៉ាងប្រយ័ត្នប្រយែងពីការរកឃើញណាមួយឲ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យដែលថា ទាហានត្រូវបានសម្លាប់។ ជាមួយការលើកលែងប្រយោគតែមួយនៅក្នុងកថាខណ្ឌ៥០៧ រាល់ការយោងចំពោះការសម្លាប់ គឺត្រូវបានបង្កើតឡើងជាការពិពណ៌នាពីភស្តុតាង ជំនួសឲ្យការរកឃើញឲ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ[37]។ កិច្ចដំណើរការនីតិវិធីរបៀបនេះអនុញ្ញាតឲ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងពិពណ៌នាភស្តុតាងក្នុងន័យមិនច្បាស់លាស់ ដោយបង្កើតការសំអាងភស្តុតាងនៅជើងទំព័រអក្សរ ដោយគ្មានការវាយតម្លៃពិតប្រាកដលើខ្លឹមសារ ភាពជឿជាក់ ឬភាពអាចទុកចិត្តបាន។ វាអនុញ្ញាតឲ្យអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បញ្ជៀសការវិភាគម៉ឺងម៉ាត់ ដែលនឹងតម្រូវការរកឃើញឲ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យ។

១៥. តែដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីយល់ច្រឡំថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនបានប្រើការសង្ខេបនៃភស្តុតាងនៅក្នុងការផ្តន្ទាទោសចំពោះការសម្លាប់ និងការរកឃើញការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការធ្វើមនុស្សឃាតឡើយ។ អំណះអំណាងរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ហាក់ដូចជាសន្មតថា រាល់ការរកឃើញនៅក្នុងសាលក្រមដែលរំលេចនៅក្រោមចំណងជើង "ការរក

---

[36] **F28/1**ចម្លើយតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅកថាខណ្ឌ ២៨-២៩។

[37] សូមមើលឧទាហរណ៍ **E313**, សាលក្រមនៅកថាខណ្ឌ៥០៨ ("សក្ខីកម្មមួយចំនួនលើកឡើងថា ទាហានត្រូវបានយកទៅសម្លាប់នៅគ្រប់ទីកន្លែងផ្សេង"), ៥១១ ("បើតាម ស៊ុំ ជា អតីតមេបញ្ជាការកងវរសេនាធំ គួន ប្រាប់កងពលរបស់ ស៊ុំ ជា ឲ្យធ្វើការប្រកាសបែបនេះ ដើម្បីទាក់ទាញអតីតទាហាន លន់ ណុល ដែលក្រោយមកពួកគេ ត្រូវបានសម្លាប់"), ៥១៣ ("សក្ខីកម្មមួយពិពណ៌នារបៀបនៃការកំណត់អត្តសញ្ញាណអ្នកដែលជាទាហាន លន់ ណុល ត្រូវសម្លាប់នៅនឹងកន្លែងដោយទាហានខ្មែរក្រហម។

ឃើញផ្នែកច្បាប់" ពាក់ព័ន្ធតែចេតនាប្រព្រឹត្តរបស់ជនល្មើស[38]។ ពុំមានអ្វីនៅក្នុងអត្ថន័យនៃពាក្យ "ការរកឃើញផ្នែកច្បាប់" ឬនៅក្នុងភាសាដែលប្រើនៅក្នុងសាលក្រម គាំទ្រការបកស្រាយនេះទេ។ វាច្បាស់ណាស់ថា "ការរកឃើញផ្នែកច្បាប់" ពាក់ព័ន្ធឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានចោទប្រកាន់ ទាក់ទងនឹងការជន្លៀសទីក្រុងភ្នំពេញ- មានចែងនៅក្នុងកថាខណ្ឌ៥៤៦ ដល់កថាខណ្ឌ៥៧៤ នៃសាលក្រម-រួមបញ្ចូលទាំងការរកឃើញទាំងអំពើពិរុទ្ធ និងចេតនាប្រព្រឹត្តនៃបទឧក្រិដ្ឋនីមួយៗដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ ត្រូវបានបំពេញ។ ការរកឃើញផ្នែកច្បាប់ទាំងនេះរួមបញ្ចូលការសន្និដ្ឋាននៅក្នុងកថាខណ្ឌ៥៥៣ ថាអំពើពិរុទ្ធសម្រាប់ការធ្វើមនុស្សឃាត ត្រូវបានបំពេញ ពិព្រោះ "ជនរងគ្រោះដែលត្រូវបានកំណត់អត្តសញ្ញាណថាជាទាហាន ឬមន្ត្រីសាធារណរដ្ឋខ្មែរក្នុងអំឡុងពេលការជន្លៀស ត្រូវបានយកទៅសម្លាប់នៅកន្លែងផ្សេង"។ ការរកឃើញនេះផ្អែកលើការវិភាគនៅក្នុងកថាខណ្ឌ៥១១ ដែលរួមបញ្ចូលទាំងការសំអាងលើកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ សំ សិទ្ធី។ ដូច្នេះដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីយល់ច្រឡំថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មិនបានដាក់ឲ្យ នួន ជា ទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការសម្លាប់ តាមការសន្មតដែលពិពណ៌នានៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី[39]។

១៦. ដូច្នេះសារសំខាន់នៃអំណះអំណាងរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី គឺថាវាគួរលំលេចពីការវិភាគភស្តុតាងមិនបានគ្រប់គ្រាន់ដោយអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងសាលក្រម។ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនិយាយតិចតួចអំពីការសម្លាប់នៅព្រៃវែងខ្លា ហើយភាគីដែលស្វែងរកការផ្តន្ទាទោសចំពោះការសម្លាប់នៅព្រៃវែងខ្លា ជ្រើសរើសលើកអំណះអំណាងដែលលំអិត និងមិនសមហេតុ

[38] **F28/1** សារណាឆ្លើយតបរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីនៅកថាខណ្ឌ២៨។

[39] ក្រុមមេធាវីការពារក្តីកត់សម្គាល់បន្ថែមទៀតថា សហព្រះរាជអាជ្ញាលើកអំណះអំណាងស្រដៀងនៅក្នុងសារណាឆ្លើយតបរបស់ពួកគេទៅនឹងបណ្តឹងសារទុក្ខ ដោយចោទប្រកាន់ថាសាលក្រមបានបញ្ចូលការវិនិច្ឆ័យទោសសម្រាប់ការធ្វើមនុស្សឃាត សម្រាប់ការសម្លាប់មនុស្សនីមួយៗ តែជាជាងការផ្តន្ទាទោសតែមួយសម្រាប់ការសម្លាប់រង្គាលដោយផ្អែកលើភស្តុតាងទាំងមូល។ សូមមើល F17/1 នៅកថាខណ្ឌ១៤៥។ សម្រាប់មូលហេតុដែលត្រូវពិភាក្សាលំអិតនៅក្នុងចម្លើយតបនេះទៅនឹងសារណាឆ្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា អំណះអំណាងនេះគឺជាការយល់ខុសសាលក្រម ដែលរកឃើញយ៉ាងច្បាស់ថា នួន ជា ទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការធ្វើមនុស្សឃាត ជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយការសម្លាប់នីមួយៗ ដែលបានពិពណ៌នានៅក្នុងការរកឃើញផ្នែកអង្គហេតុរបស់សាលក្រម។

ផលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនបានរកឃើញថា ការសម្លាប់កើតឡើងទេ តែព្យាយាមបង្ហាញឲ្យឃើញថា វាជាការសមរម្យក្នុងការធ្វើបែបនេះ។ ការវិភាគភស្តុតាងរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មានកម្រិត និងមិនធ្ងន់ធ្ងរថា ភាគីអាចអានសាលក្រម និងសន្និដ្ឋានក្នុងន័យសុច្ចរិតថា អង្គជំនុំជម្រះ *មិនពឹងផ្អែកវាទេ*។ ការផ្ទុយពីករណី *Krstić* និង *Krajišnik* គឺមិនធម្មតា។

១៧. ប្រសិនបើការបកស្រាយសាលក្រមរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីត្រឹមត្រូវ នោះការវិភាគរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌ កាន់តែមិនទាក់ទងគ្នាជាងអ្វីដែលក្រុមមេធាវីការពារក្តីធ្លាប់ជឿទៅទៀត។ ជាការពិតប្រសិនបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនរកឃើញឲ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យដែលថា មានការសម្លាប់នៅព្រៃវែងខ្លាទេ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង មិនអាចជឿការសម្លាប់ទាំងនេះបានទេ សម្រាប់គោលបំណងដាក់បញ្ចូលនៅក្នុងការផ្តន្ទាទោស- ប្រាកដណាស់មិនចាំបាច់បង្ហាញចេតនារបស់ជនដែលដូចដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអះអាងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបានធ្វើនៅក្នុងសាលក្រម (ចេតនាធ្វើអ្វី បើសិនជាគ្មាននរណាម្នាក់ត្រូវបានគេធ្វើមនុស្សឃាតផងនោះ?)។ ដូចដែលបានបង្ហាញនៅក្នុងកថាខណ្ឌ ១៤ ខាងលើ វិធីសាស្ត្ររបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងចំពោះកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយ សំ សិទ្ធី មិនមែនជាករណីលើកលែងទេ-អង្គជំនុំជម្រះមិនបានរកឃើញឲ្យច្បាស់ ឲ្យហួសពីវិមតិសង្ស័យទេនៅក្នុង "ការរកឃើញអង្គហេតុរបស់ខ្លួន" ទាក់ទងនឹងការប្រព្រឹត្តមកលើទាហាន និងមន្ត្រីរបស់សាធារណរដ្ឋក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសទីក្រុងភ្នំពេញ។ អំពីការវិភាគរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីវិញ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងបញ្ចូលក្នុងការផ្តន្ទាទោសចំពោះការសម្លាប់រង្គាល ហើយ នួន ជា ទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌចំពោះការធ្វើមនុស្សឃាត ប៉ុន្តែរកឃើញស្ទើរតែគ្មានការធ្វើមនុស្សឃាតណាមួយផងនោះ។ ការពន្យល់សមហេតុផលតែមួយគត់ គឺថាបើអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង សម្រេចថាមានសក្ខីកម្មគ្រប់គ្រាន់នៅក្រៅតុលាការ មិនមានការបញ្ជាក់ និងជាពាក្យចាមអារាមពីការធ្វើមនុស្សឃាត ដែលយ៉ាងហោចណាស់សក្ខីកម្មមួយចំនួន គឺជាសក្ខីកម្មពិត។ ការវិភាគនេះជារំលោភធ្ងន់ធ្ងរ និងជាក់ស្តែងលើសច្ចធាករណ៍នៃការគ្មានទោស។

ខ. សហព្រះរាជអាជ្ញាប្រើកលយុទ្ធបន្លាច ដើម្បីបញ្ចៀសការវាយតម្លៃម៉ឹងម៉ាត់ភស្តុតាង

១៨. សហព្រះរាជអាជ្ញាក្រើនរំលឹកពីដំណើរនៃការវន្ធត់ ដែលនឹងកើតឡើងបន្ទាប់ពីដំណោះស្រាយដែលបានស្នើឡើងនៅក្នុងសំណើនេះ និងអះអាងថាផលវិបាកទាំងនេះស៊ីសង្វាក់ជាមួយ "ការប៉ុនប៉ងរបស់ នួន ជា ដើម្បីពន្យារកិច្ចដំណើរការនីតិវិធី" និងធានាថាអង្គជំនុំជម្រះនេះនឹងមិនសម្រេចបាននូវសេចក្តីសម្រេចឡើយ[40]។ សហព្រះរាជអាជ្ញាក្រើនរំលឹកថា បើសិនអង្គជំនុំជម្រះនេះស្តាប់ចម្លើយសាក្សីបន្ថែម វានឹងនាំឲ្យមានសំណើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមទៀតទៅលើព្រឹត្តិការណ៍នានាតាមការសន្មត ដែលបានពិពណ៌នានៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី[41]។ ការបំផ្លើសរបស់ពួកគេទៅដល់ចំណុចខ្ពស់ដោយអះអាងថា "ការនិយាយស្មានៗពីវិធីសាស្ត្ររបស់ នួន ជា នៅទីនេះទៅកាន់សាក្សីដែលសក្ខីកម្ម ឬ កំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់ពួកគេត្រូវបានសំអាងនៅក្នុងសាលក្រម នឹងតម្រូវឲ្យអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលពាក់ព័ន្ធដំណើរការច្រំដែល និង មិនចេះចប់ច្រើនឆ្នាំទៀត"[42]។

១៩. ការក្រើនរំលឹកធ្ងន់ៗ និង ឥតស្រាកស្រាន្ត មិនមានមូលដ្ឋានអ្វីទាំងអស់ តែជាមនោគតិសកម្មរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅវិញទេ។ អង្គហេតុសាមញ្ញគឺថា ក្រុមមេធាវីការពារក្តីបានស្វែងរកការស្តាប់សក្ខីកម្មនៅក្នុងបណ្តឹងសាទុក្ខ សាក្សីម្នាក់ដែលសក្ខីកម្មរបស់គាត់ត្រូវបានសំអាងនៅក្នុងសាលក្រម ហើយសាក្សីនេះគឺ សំ សិទ្ធី។ ដូចដែលបានបង្ហាញរួចហើយ សំអាងហេតុនៅក្នុងការគាំទ្រសំណើនេះ ត្រូវបានពិភាក្សាលំអិត និងពង្រីកឲ្យហួសពីចំណុចខ្វះខាតនៅក្នុងខ្សែអាត់ថតសំលេងនៃការស្តាប់ចម្លើយ សំ សិទ្ធី[43]។ សំណើផ្សេងទៀតសុំស្តាប់សក្ខីកម្មសាក្សីផ្សេងទៀតនៅចំពោះអង្គជំនុំជម្រះនេះ ទាំងនៅក្នុងសារណាបណ្តឹងសាទុក្ខ និងសំណើក្រោយៗ សុំទទួលយក និង ទទួលបានភស្តុតាង-ដែលសំណើនីមួយៗមានសំអាងហេតុស្មើគ្នា-មានភស្តុតាងដែលពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ដែលអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនបានពិចារណា

---

[40] **F28/2** សារណាឆ្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា នៅកថាខណ្ឌ ៣៣។

[41] **F28/2** សារណាឆ្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា នៅកថាខណ្ឌ ៣៤។

[42] **F28/2** សារណាឆ្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា នៅកថាខណ្ឌ ៣៤។

[43] សូមមើលកថាខណ្ឌ ៣ ខាងលើ។

នៅក្នុងសាលក្រម។ សំណើទាំងនេះមានមូលដ្ឋាននៅក្នុងសិទ្ធិរបស់ នួន ជា ដើម្បីបង្ហាញការ ការពារក្តី និង ការខកខានជាប្រព័ន្ធក្នុងការពិចារណាភស្តុតាងដោះបន្ទុកនៅក្នុងសាលក្រម ដែលជាសនិទានភាពខុសគ្នាទាំងស្រុងពីអំណះអំណាងនៅក្នុងសំណើនេះ។ ទោះជានៅក្នុង ករណីណាក៏ដោយ កិច្ចការពារសាមញ្ញប្រឆាំងនឹងវាយលុកដ៏ស្រួចស្រាវ ដែលបានព្យាករ ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា: ប្រសិនសំណើដែលពួកគេស្នើ សម្រេច ហើយអង្គជំនុំជម្រះនេះ រកឃើញ សំណើទាំងនេះមិនមានអង្គសេចក្តី នោះអង្គជំនុំជម្រះនេះអាចសម្រេចបដិសេធ។

២០. ការសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទងនឹងភាពស្មុគស្មាញក្នុងការស្វែងរកវត្ថុតាងគឺជា ការប្រើពាក្យសំដីមិនសមរម្យ[44]។ សហព្រះរាជអាជ្ញាកត់សម្គាល់ថា "មានរណ្តៅសាកសព រាប់ពាន់រណ្តៅនៅកម្ពុជា សំណួរសួរថាហេតុអ្វីមិនមានសាកសពសូម្បីតែមួយ ត្រូវបានគាស់ ចេញពីរណ្តៅ ដើម្បីគាំទ្រដល់ការចោទប្រកាន់នៅក្នុងដីកាដំណោះស្រាយ ខណៈដែលប្រជា ជនជិត២លាននាក់ បានស្លាប់នៅរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនោះ។ សំណើនេះមិនស្វែងរកឲ្យ កំណត់អត្តសញ្ញាណទីតាំងរណ្តៅរាប់ពាន់នោះទេ តែស្វែងរកឲ្យកំណត់អត្តសញ្ញាណទីតាំង រណ្តៅសាកសពមួយ ដែលអាចគាំទ្រដល់សក្ខីកម្មរបស់សាក្សីម្នាក់គត់ចំពោះលំនាំនៃការ ប្រព្រឹត្តតាមការសន្មតនៅទូទាំងប្រទេស។ បើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបានខ្នះខ្នែងពិនិត្យផ្នែក កោសលវិច្ច័យទាក់ទងនឹងផ្នែកតូចៗនៃបទឧក្រិដ្ឋដែលពួកគេចោទមកលើ នួន ជា សេចក្តី សន្និដ្ឋានរបស់យើងខ្ញុំនឹងធ្វើតាមប៉ារ៉ាម៉ែត្រ និងលទ្ធផលនៃការស៊ើបសួរជាសម្ភតិកម្ម។ សំណើ នេះអាចមិនស្វែងរកដំណោះស្រាយពិសេសនេះទេ។ ជាថ្មីម្តងទៀតសហព្រះរាជអាជ្ញាចូលរួម គំនិតអរូបីបែបវេីរវាយអំពីរណ្តៅសាកសព និងសាក្សី តែតាមការពិតនៅក្នុងភស្តុតាងពុំមាន *រណ្តៅសាកសព* និង *មានសាក្សីតែម្នាក់គត់*។ អង្គជំនុំជម្រះនៅក្នុងករណី *Krstić* និង *Krajišnik* មិនទទួលស្គាល់នៅក្នុងកំណត់ហេតុជំនុំជម្រះនៅក្នុងករណីនេះទេ។

២១. ខណៈដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាអះអាងថា សក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី គឺ "ជឿទុកចិត្តបំផុត") តែ ទង្វើរបស់ពួកគេបង្ហាញផ្សេង។ ទង្វើរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាបង្ហាញថា ពួកគេចង់ពិភាក្សាឲ្យ បានតិចបំផុត តាមតែអាចធ្វើបាន អំពីសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី។ បើទោះបីជាមានការប្រឆាំង

---

[44] **F28/2** សារណាឆ្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា នៅកថាខណ្ឌ៣៥។

ជំទាស់ដដែលៗពីក្រុមមេធាវីការពារក្តី ពួកគេសឹងតែមិនបានសួរសាក្សីអំពីការសម្លាប់រង្គាល ដែលបានចោទប្រកាន់ក្នុងអំឡុងពេលនៃការបង្ហាញខ្លួនរបស់សាក្សីនេះនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនេះទេ។ នៅពេលសវនាការហៀបនឹងបញ្ចប់ មេធាវីការពារក្តីស្នើសុំអង្គជំនុំជម្រះនេះ បង្គាប់ទៅសហព្រះរាជអាជ្ញា ឲ្យសួរដេញដោលសាក្សីនេះទាក់ទងនឹងគោលបំណងនៃការបង្ហាញខ្លួនរបស់គាត់នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនេះ៖

> លោកប្រធាន សហព្រះរាជអាជ្ញាកំពុងធ្វើការចំអកមកលើអង្គជំនុំជម្រះនេះ។ វាធ្វើឲ្យអាប់កេរ្តិ៍ឈ្មោះនូវអ្វីដែលកំពុងកើតឡើង។ សូមមេត្តាអនុគ្រោះគមន៍[45]។

ម្តងទៀត៖

> យើងពិតជាមិនចាប់អារម្មណ៍នៅក្នុងឧប្បត្តិហេតុនេះទេ។ សូមមេត្តាប្រើប្រាស់នាទីចុងក្រោយរបស់លោកដាក់សំណួរទៅកាន់សាក្សីនេះអំពីការសម្លាប់រង្គាល លោកព្រះរាជអាជ្ញា[46]។

ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា គឺជាការបន្តនៃកិច្ចប្រឹងប្រែងនេះ ដើម្បីបង្វែរការប្រុងស្មារតីឲ្យបានច្រើន តាមដែលអាចធ្វើបាន ពីខ្លឹមសារនៃសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី។ ប្រសិនបើសហព្រះរាជអាជ្ញាជឿថា សក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី "ជឿជាក់ជាទីបំផុត" ពួកគេមិនគួរជំទាស់នឹងដំណោះស្រាយ ដែលបានស្នើឡើងនៅក្នុងសំណើនេះនៅក្នុងភារកិច្ចរបស់ពួកគេ ដើម្បីស្វែងរកការពិតទេ។ ស្លឹកល្វា (fig leaf) ដែលពួកគេប្រើដើម្បីលាក់បាំងកិច្ចប្រឹងប្រែងរបស់ខ្លួន ដើម្បីបញ្ចៀសការពិនិត្យសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ត្រូវបានបង្ហាញ តាមរយៈការបដិសេធរបស់ពួកគេមិនឆ្លើយតបទៅនឹងដំណោះស្រាយដែលបានស្នើឡើងនៅក្នុងសំណើនេះនោះគឺអង្គជំនុំជម្រះនេះអនុញ្ញាតឲ្យក្រុមមេធាវីការពារក្តី នួន ជា អនុវត្តកិច្ចស៊ើបសួរដែលបានស្នើដោយខ្លួនឯង។

គ. សហព្រះរាជអាជ្ញាធ្វើឲ្យអត់ថយខុសទៅលើភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នានៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី

---

[45] T ៣កក្កដា ២០១៥ (ប្រតិចារិកនៃដំណើរការនីតិវិធីបណ្តឹងសារទុក្ខ), **F1/2.1**), p. 101, lns. 21-22

[46] T ៣កក្កដា ២០១៥ (ប្រតិចារិកនៃដំណើរការនីតិវិធីបណ្តឹងសារទុក្ខ), **F1/2.1**), p. 105, lns. 14-16

២២. ដូចដែលសំណើនេះបានបង្ហាញ សំ សុីទ្ធី និយាយច្រំដែលៗអស់៤០នាទីថា ប្រាំពីរគ្រួសារត្រូវបានគេបណ្តើរព្រមគ្នាពីវត្តច្រកស្តេច ទៅព្រៃរូងខ្លា ហើយឆ្លងស្ទឹងមួយ និងត្រូវគេសម្លាប់ទាំងអស់គ្នានៅពេលតែមួយ[47]។ សក្ខីកម្មនេះខុសគ្នាយ៉ាងជាក់ស្តែងពីសាច់រឿងដែល សំ សិទ្ធី បានផ្តល់ឱ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ដែលថាជាដំបូងបុរសពេញវ័យត្រូវបានបំបែកចេញពីក្រុម បន្ទាប់មកគាត់លួចដើរតាមឪពុករបស់គាត់ចូលក្នុងព្រៃ ហើយបានឃើញទាហានប្រដាប់ដោយកាំភ្លើងជាច្រើននាក់ ហើយបន្ទាប់មករត់ទៅប្រាប់ម្តាយរបស់គាត់ពីអ្វីដែលបានកើតឡើង ហើយក៏ត្រូវបានគេបណ្តើរត្រឡប់ក្រោយ ហើយឆ្លងស្ទឹងជាមួយតែស្រី និង កុមារៗ ហើយត្រូវគេបណ្តើរទៅទីតាំងសម្លាប់ និងបាញ់សម្លាប់នឹងកាំភ្លើង[48]។ ទើបតែនៅក្រោយ សំ សិទ្ធី ត្រូវបានរំលឹកព័ត៌មាននៅក្នុងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយរបស់គាត់ ទើបគាត់ប្តូរសាច់រឿងរបស់គាត់ ដើម្បីយកសក្ខីកម្មនេះនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនេះ[49]។

២៣. ការឆ្លើយតប "សំខាន់បំផុត" របស់សហព្រះរាជអាជ្ញាចំពោះភាពផ្ទុយគ្នានៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី គឺថាសាក្សីនិយាយ "ច្រើន" ដងថាបានឆ្លងស្ទឹង ហើយឃើញទាហានប្រដាប់អាវុធនៅមុនពេលឆ្លើយយ៉ាងឆាប់រហ័សទៅកាន់មេធាវីការពារក្តីអំពីព័ត៌មាននេះ។ សេចក្តីសន្និដ្ឋានទាំងនេះ គឺគ្មានអ្វីខ្លីក្រៅពីការប្រឹងប្រែងដើម្បីធ្វើឱ្យភាន់ច្រឡំនូវកំណត់ហេតុ និងបំភ័ន្តអង្គជំនុំជម្រះនេះទេ។ សក្ខីកម្មដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាពឹងផ្អែក គឺពាក់ព័ន្ធការឆ្លងស្ទឹងរបស់ សំ សិទ្ធី ជាមួយសមាជិកគ្រួសារទាំងអស់ទៅកាន់រណ្តៅបេ៥២ គឺទើបតែនៅមុនពេលត្រូវបានបាញ់-នៅក្នុងការរៀបរាប់របស់គាត់ក្រោយមកទៀត គឺនៅពេលគាត់ឆ្លងស្ទឹងលើកទីពីរ។ ដូច្នេះ សំ សិទ្ធី បាននិយាយថា "យើងឆ្លងស្ទឹង ឬអូរ ទៅទិសខាងត្បូង ហើយបន្ទាប់មកយើងឆ្លងអូរ ឬស្ទឹង <u>ទាហានមានអាវុធយកយើងទៅសម្លាប់</u>"[50]។ សំ សិទ្ធី បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា "បន្ទាប់ពីយើងឆ្លងអូរ ឬស្ទឹង ទាហានមានអាវុធបណ្តើរយើងទៅរូងព្រៃរូងខ្លា <u>ហើយយើងត្រូវបានគេ</u>

---

[47] **F28** សំណើនៅកថាខណ្ឌ៩-១០។

[48] **F28** សំណើនៅកថាខណ្ឌ៤, ៩-១០។

[49] **F28** សំណើនៅកថាខណ្ឌ១១-១២។

[50] ប្រតិចារិកសវនាការ ថ្ងៃទី ៣ កក្កដា ឆ្នាំ២០១៥ (ប្រតិចារិកសវនការលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ **F1/2.1**) ទំព័រ២២ បន្ទាត់ ៨ ដល់១០។

សម្លាប់ទាំងអស់"[51]។ នៅក្នុងករណីនិមួយៗ សំ សិទ្ធី មិនបាននិយាយទៅដល់ការបំបែកចេញពីបុរសពេញវ័យនោះទេ នៅពេលឆ្លងស្ទឹង *ដើម្បីទៅតាមឪពុកគាត់* ពេលឃើញឪពុករបស់គាត់ត្រូវបានសម្លាប់ ពេលរត់ត្រឡប់មកម្តាយរបស់គាត់វិញ ឬក៏បានឃើញការសម្លាប់តែស្ត្រីនិងកុមារ។ នៅក្នុងករណីនិមួយៗ សំ សិទ្ធី បាននិយាយថា គ្រួសារ "ទាំងអស់" ទាំងប្រាំពីរគ្រួសារ ត្រូវបានសម្លាប់ទាំងអស់ក្នុងពេលតែមួយ[52]។ ការពិត សំ សិទ្ធី *ពិត* ជាបាននិយាយពីការឆ្លងស្ទឹង ប៉ុន្តែខកខានក្នុងការនិយាយថា គាត់បានឆ្លង*ពីរដង* គ្រាន់តែបង្ហាញពីភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នា។ សក្ខីកម្ម "ដោយខ្លួនឯងនេះ" ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាអះអាងថា ស្តារឡើងវិញនូវសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី គឺពិតជាបង្ហាញផ្ទុយពីនេះ។

២៨. សហព្រះរាជអាជ្ញាក៏អះអាងថា នៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធិ ក្នុងរយៈពេល៤០នាទីមុនដំបូងគ្មានភាពផ្ទុយគ្នានឹង "សក្ខីកម្មលម្អិត" ក្រោយមកទៀតនោះទេ។ ការលើកឡើងបែបនេះ គឺមិនត្រឹមត្រូវនោះទេ។ សំ សិទ្ធី បាននិយាយបីដងថា សមាជិក"ទាំងអស់" ទាំង៧គ្រួសារ ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ទាំងអស់គ្នាក្នុងពេលដែលគាត់មានវត្តមាន។ អាស្រ័យហេតុនេះ គាត់ផ្តល់សក្ខីកម្មថា បន្ទាប់ពីឆ្លងអូរ ត្រូវបានបណ្តើរដោយទាហានមានអាវុធ "យើងទាំងអស់គ្នាត្រូវបានសម្លាប់"[53]។ គាត់និយាយថា "គេប្រាប់ឲ្យយើងទាំងអស់គ្នាអង្គុយជាក្រុម ទាំង៧គ្រួសារ"[54]។ គាត់បានផ្តល់សក្ខីកម្មថា បន្ទាប់មកដល់រណ្តៅបេ៥២ "យើងត្រូវបានបញ្ជាឲ្យអង្គុយជាក្រុម ហើយទាហានទាំងនោះបាញ់មកលើយើងទាំងអស់គ្នា"[55]។ ជាងនេះទៅទៀតនោះ នៅពេលសួរលម្អិតអំពីមានអ្វីបានកើតឡើងបន្ទាប់ពីដើរមកពីវត្តច្រកស្តេច សំ សិទ្ធី មានភាពមិនច្បាស់លាស់ដោយនិយាយថា "គ្មានអ្វីកើតឡើងទេព្រោះពួកគេទាំងអស់ហ្នឹងត្រូវបានសម្លាប់ហើយ"[56]

---

[51] ប្រតិចារិកសវនាការ ថ្ងៃទី ៣ កក្កដា ឆ្នាំ២០១៥ (ប្រតិចារិកសវនការលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ F1/2.1) ទំព័រ២៣ បន្ទាត់ ២២ ដល់២៣។

[52] ឯកសារ F28, សំណើ កថាខណ្ឌ ៩។

[53] ឯកសារ F28, សំណើ កថាខណ្ឌ ៩។

[54] ឯកសារ F28, សំណើ កថាខណ្ឌ ៩។

[55] ឯកសារ F28, សំណើ កថាខណ្ឌ ៩។

[56] ឯកសារ F28, សំណើ កថាខណ្ឌ ៩។

ពាក្យថា "គ្មានអ្វីកើតឡើង" ដែលបានកើតឡើងនេះ គឺនៅក្នុងការយល់ឃើញរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា គឺប្រហែលជាស៊ីសង្វាក់គ្នា នឹងលទ្ធផលដែលរន្ធត់ និងស្មុគស្មាញនៃព្រឹត្តិការណ៍ដែលគាត់ក្រោយមកបានអះអាងថា បានកើតឡើងយ៉ាងហោចណាស់ក៏ក្នុងរយៈពេលពីរម៉ោងនៅក្នុងព្រៃដែរ។ នៅពេលដែលត្រូវបានសួរដោយមេធាវីការពារក្តីអំពីថា តើមានការពិភាក្សាគ្នាដែរឬទេ រវាងឪពុករបស់គាត់ នឹង ទាហាន CPNLAF សំ សិទ្ធី បដិសេធក្នុងនិយាយថា ឪពុករបស់គាត់បានស្លាប់បាត់ទៅហើយ[57]។ ប្រសិនបើមានកំហុសដោយការលុប នេះគឺជាអ្វីដែលបាននិយាយ។

២៥. ការបំភ័ន្តបំផុតជាងនេះទៅទៀតនោះគឺ ការអះអាងរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាដែលថា សក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ត្រូវបានរិតត្បិតតាមរយៈ "ការប៉ុនប៉ងច្រើនដងដោយមេធាវីការពារក្តីរបស់ នួន ជា នៅដំណាក់កាលស្តាប់សក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ដើម្បីកំណត់វិសាលភាពនៃចម្លើយរបស់គាត់ និងបំបាក់ទឹកចិត្តក្នុងការពន្យល់"[58]។ ដូចកំណត់ហេតុបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ថា មេធាវីការពារក្តីបានជំរុញ សំ សិទ្ធី ជាដដែលៗឲ្យពន្យល់លម្អិតអំពីសក្ខីកម្មរបស់គាត់[59]។ មេធាវីការពារក្តីជួបមិនគ្រាន់តែការនៅស្ងៀមនោះទេ តែបានបញ្ជាក់ថា "គ្មានអ្វី" បានកើតឡើង[60]។

២៦. ចុងបញ្ចប់សហព្រះរាជអាជ្ញាព្យាយាមកាត់បន្ថយជា "អប្បបរិមា" នូវភាពមិនស៊ីសង្វាក់គ្នាជាច្រើននៅក្នុងសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី ដែលលេចចេញពីកំណត់ហេតុដែលមិនអាចប្រកែកបាន[61] ភាពផ្ទុយគ្នានេះ គឺច្បាស់នៅក្នុងកំណត់ហេតុ ហើយមេធាវីការពារក្តី នឹងមិនឈប់ស្នើសុំនោះទេ។ ជាងនេះទៅទៀតនោះ គួរកត់សម្គាល់ថា សហព្រះរាជអាជ្ញា មិនមានយោងទៅសូម្បីតែ

---

[57] ឯកសារ **F28,** សំណើ កថាខណ្ឌ ១០។

[58] ឯកសារ **F28/2** , ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២០។

[59] ប្រតិចារិកសវនាការ ថ្ងៃទី ៣ កក្កដា ឆ្នាំ២០១៥ (ប្រតិចារិកសវនការលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍, **F1/2.1**) ទំព័រ១៨ បន្ទាត់ ២២ ទំព័រ ១៩ បន្ទាប់២ ទំព័រ ១១ បន្ទាត់ ២០ដល់២៣ ទំព័រ ២៣បន្ទាត់ ២៤ ទំព័រ២៤ បន្ទាត់ ៦ ដល់៨ ទំព័រ ២៧ បន្ទាត់ ១៦ ដល់២០។

[60] ឯកសារ **F28,** សំណើ កថាខណ្ឌ ៩។

[61] ឯកសារ **F28,** សំណើ កថាខណ្ឌ ១១ ដល់ ១៣ ។ ឯកសារ **F28/2** , ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២១។

កំហុសមួយ អាស្រ័យហេតុនេះហើយខ្លួនមិនពេញចិត្តក្នុងការមិនពិភាក្សាសោះថា៖ សំ សិទ្ធី មិនអាចចាំឈ្មោះសូម្បីតែបងប្អូនរបស់គាត់ដែលត្រូវបានសម្លាប់[62]។

ឃ. សហព្រះរាជអាជ្ញាបកស្រាយខុសលើបទដ្ឋានច្បាប់ជាធរមាន

២៧. សហព្រះរាជអាជ្ញា បានព្យាយាមប៉ុនប៉ងដោយបរាជ័យជាដដែលក្នុងការលួងលោមអង្គជំនុំជម្រះថា ឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងថ្មីអំពីបណ្ដឹងសាទុក្ខគឺតម្រូវនៅក្នុងវិធាន ១០៨(៧)[63]។ ផ្ទុយពីអ្វីដែលលើកឡើងដោយសហព្រះរាជអាជ្ញាថា ការពិនិត្យរបស់អង្គជំនុំជម្រះនេះ អំពីប្រយោជន៍យុត្តិធម៌តាមវិធាន ១០៤(១) "ត្រូវតែចាំបាច់" រាប់បញ្ចូលទាក់ទងនឹងតេសនៅក្នុងវិធាន ១០៨(៧)[64] អង្គជំនុំជម្រះនេះបានសម្រេចដដែលៗថា វិធានទាំងពីរនេះគឺដាច់ពីគ្នា[65] ហើយថា ខ្លួន "រក្សានូវឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការទទួលយកភស្តុតាងថ្មីលើបណ្ដឹងសាទុក្ខ បើទោះជាការរកឃើញផ្ទុយមួយ ឬច្រើន លើប្រភេទវិធានទទួលយកភស្តុតាងសម្រាប់បណ្ដឹងសាទុក្ខ"[66]ក៏ដោយ។ ការតម្រូវនៃវិធាន១០៤(១) និង ១០៨(៧) ទោះជាតាមវិធីណាក៏ដោយ ក៏បានបំពេញដែរ។ ផ្ទុយពីការលើកឡើងដោយឥតប្រយោជន៍របស់សហព្រះ

---

[62] ឯកសារ F28, សំណើ កថាខណ្ឌ ១៤ ។

[63] ឯកសារ F2/3/3/3, ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងចម្លើយតបរបស់ នួន ជា ទៅនឹងសំណួរនានា ស្ដីពីកិច្ចស៊ើបសួរបន្ថែមរបស់អង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលក្នុងឈុតវីដេអូដែលជាកម្មសិទ្ធិរបស់ផលិតករភាពយន្ត Rob Lemkin និង ថេតសម្បត្តិ, ថ្ងៃទី ២៣ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥, កថាខណ្ឌ ៧។ ឯកសារ F2/7/1 ចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទៅនឹងសំណើទីប្រាំរបស់ នួន ជា សុំឲ្យពិចារណា និងទទួលយកភស្តុតាងបន្ថែមពាក់ព័ន្ធនឹងបណ្ដឹងសាទុក្ខប្រឆាំងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងក្នុងសំណុំរឿង ០០២/០១, ១៣ កក្កដា ឆ្នាំ ២០១៥ កថាខណ្ឌ ៤។

[64] ឯកសារ F28, សំណើ កថាខណ្ឌ ៩។

[65] ឯកសារ F2/5 "សេចក្ដីសម្រេចលើផ្នែកខ្លះនៃសំណើរបស់ នួន ជា សុំកោះហៅសាក្សីលើបណ្ដឹងសាទុក្ខ" ថ្ងៃទី ២៩ ឧសភា ឆ្នាំ២០១៥ កថាខណ្ឌ ១៥ ដល់ ១៧ (លក្ខណៈវិធាន ១០៤(១) និង ១០៨(៧) តាម "វិធីពីរ" សម្រាប់ការទទួលយកភស្តុតាងសម្រាប់បណ្ដឹងឧទ្ធរណ៍)។

[66] ឯកសារ F2/5 "សេចក្ដីសម្រេចលើផ្នែកខ្លះនៃសំណើរបស់ នួន ជា សុំកោះហៅសាក្សីលើបណ្ដឹងសាទុក្ខ" ថ្ងៃទី ២៩ ឧសភា ឆ្នាំ២០១៥ជើងទំព័រ ៥១ (ដកស្រង់ សាលក្រម *Lubanga* កថាខណ្ឌ ៦២)

រាជអាជ្ញា[67] តាមពិតនៅក្នុងសំណើ និងបណ្តឹងសាទុក្ខបានរៀបរាប់អំពីអំណះអំណាងជាច្រើនក្នុងការបង្ហាញអំពីសារសំខាន់នៃតម្លៃជាភស្តុតាងនៃសក្ខីកម្មរបស់ សំ សិទ្ធី សម្រាប់គោលនយោបាយសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម និងអាស្រ័យហេតុនេះហើយសម្រាប់ការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌរបស់ នួន ជា[68]។

២៨. ប្រហែលជាទឡ្ហីករណ៍ចម្លែកបំផុតនៅក្នុងចម្លើយតបរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញានោះ គឺថាសំណើធ្វើឡើងមិនទាន់ពេល[69]។ ក្រៅតែពីការយោងទៅដល់ការបញ្ជាក់របស់អង្គជំនុំជម្រះថា "ភាគីត្រូវតែជាទូទៅដាក់សំណើសម្រាប់ភស្តុតាងថ្មី នៅមុនពេលបញ្ចប់សវនាការបណ្តឹងសាទុក្ខ"[70] សហព្រះរាជអាជ្ញា យោងទៅលើសេចក្តីណែនាំអនុវត្តការដាក់ឯកសារ ដែលកំណត់ពេលដប់ថ្ងៃសម្រាប់ការដាក់ចម្លើយតបទៅនឹងសំណើ[71]។ សហព្រះរាជអាជ្ញាកត់សម្គាល់ថា "នួន ជា ត្រូវការពេលច្រើនជាង៦ដងក្នុងការដាក់សំណើនេះ"[72]។ វាក៏ត្រូវការពេលវេលាប្រហែលជា១២ដងសម្រាប់ចម្ងាយក្នុងការប្រកួតល្បែង cricket។ ភាពពាក់ព័ន្ធគឺអាចប្រៀបធៀបបាន។

ង. សន្និដ្ឋាន

២៩. សម្រាប់ហេតុផលនេះ មេធាវីការពារក្តី សូមស្នើអង្គជំនុំជម្រះតុលាការកំពូលបដិសេធអំណះអំណាងនៅក្នុងចម្លើយតបទាំងពីរ និងផ្តល់នូវសំណើនៅក្នុងសំណើនេះ។

---

[67] ឯកសារ F28/2 ចម្លើយតបសហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៦។

[68] ឯកសារ F28/2 ចម្លើយតបសហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៦ ដល់ ៣០។

[69] ឯកសារ F28/2 ចម្លើយតបសហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ២៩, ៣៣។

[70] ឯកសារ F2/4/3, "សេចក្តីសម្រេចបណ្តោះអាសន្នលើផ្នែកខ្លះនៃសំណើទីមួយរបស់ នួន ជា សុំឲ្យទទួល និង ពិចារណាទៅលើភស្តុតាងបន្ថែមទាក់ទងនឹងបណ្តឹងសាទុក្ខប្រឆាំងនឹងសាលក្រមរបស់អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនៅក្នុងសំណុំរឿង 00២/0១" 0១ មេសា ឆ្នាំ ២0១៥ កថាខណ្ឌ១៨។

[71] ឯកសារ F28/2 ចម្លើយតបសហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣។

[72] ឯកសារ F28/2 ចម្លើយតបសហព្រះរាជអាជ្ញា កថាខណ្ឌ ៣៣។

សហមេធាវីការពារក្ដីលោក នួន ជា

សុន អរុណ Victor KOPPE